

KILNOJAMŪJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ APSAUGOS IR EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ VALDYMAS: DVIEJŲ LIETUVOS ATMINTIES INSTITUCIJŲ ATVEJIS

Gerda Sigita Dacytė | Vilniaus universiteto Knygotyros
ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: gerda.dacyte@gmail.com

*Straipsnis skiriamas išnagrinėti apsaugos ir ekstremalių situacijų valdy-
mui pasirinktose Lietuvos atminties institucijose. Analizuojami tarptau-
tiniai teisės aktai ir Lietuvos Respublikos įstatymai, reglamentuojantys
nagrinėjamą sritį. Pabrėžiama Lietuvos Respublikos įstatymų įgyvendi-
namųjų teisės aktų reikšmė kultūros paveldo apsaugos reglamentavimui
ir jo įgyvendinimui. Analizuojamas atliktas apsaugos ir ekstremalių
situacijų valdymo Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje ir
Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų
rūmuose tyrimas. Tyrimo metu gautus duomenis lyginant tarpusavyje
siekiama atskleisti panašumus ir skirtumus tarp teisinio kilnojamųjų kultū-
ros vertybių apsaugos ir ekstremalių situacijų valdymo reglamentavimo
bei praktinio jo įgyvendinimo Lietuvos Respublikos atminties institucijo-
se. Prieita prie išvados, kad atminties institucijos vadovaujasi Lietuvos
Respublikos teisės aktais, reglamentuojančiais kilnojamųjų kultūros
vertybių apsaugą, apsaugos priemonės įgyvendina tik įsitikinusios jų
nauda ir efektyvumu.*

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: *kilnojamosios kultūros vertybės, ekstremali situacija, paveldo
apsauga, prevencinės apsaugos priemonės, paveldas.*

ĮVADAS

Šiandien kariniai konfliktai, okupacijos, teroro aktai, gamtinės nelaimės ar kiti žmonėms ir jų aplinkai neigiamą poveikį darantys veiksniai vis dažniau priverčia susimąstyti ne tik apie žmonių, bet ir jų aplinkos saugumą.

Visuomenėje daugėja ir ekstremalių socialinių situacijų, taip pat keliančių grėsmę kultūros paveldo išsaugojimui. Kultūros paveldo srities specialistai dažnai susiduria su problemomis, kylančiomis siekiant surasti efektyviausias kilnojamojo kultūros vertybių apsaugos priemonės. Profesionalai diskutuodami tarpusavyje siekia priimti tokius sprendimus, kurie būtų praktiškai įgyvendinami už įstaigų turimas lėšas ir nesukeltų tokių pavojų kaip informacijos nutekėjimas, įstaigos paslapčių atskleidimas ir pan. Siekiant išvengti nelaimių ir žinoti, kaip elgtis įvykus ekstremaliai situacijai, būtina ne tik gerai reglamentuoti šią sritį, bet ir įgyvendinti tai, kas užfiksuota reglamente. Šios temos tyrimų Lietuvoje nėra daug, dažniausiai jie skiriami ne konkrečioms atminties institucijų apsaugos klausimams, o apskritai kultūros paveldo saugai¹. Atliekant tyrimą naudotasi užsienio literatūra (JAV Kongreso bibliotekos medžiaga apie ekstremalių situacijų valdymą², archyvų valdymui skirto dienraščio straipsniais³, specializuota atminties institucijų praktikos literatūra⁴).

Šio straipsnio tikslas – remiantis tarptautiniais ir Lietuvos Respublikos teisės aktais atlikti atminties institucijose saugomų kilnojamojo kultūros vertybių apsaugos ir ekstremalių situacijų valdymo lyginamąją analizę. Analizuojant kilnojamojo kultūros vertybių apsaugą remiamasi ją reglamentuojančiais tarptautiniais ir Lietuvos teisės aktais, įvairia šios temos literatūra, paskelbta Lietuvos bei užsienio tyrėjų. Taikomi šaltinių ir literatūros analizės, lyginamasis atvejo analizės metodai.

Daugelyje Lietuvos Respublikos teisės aktų apsaugos sąvoka tapatinama su saugojimu, vartojama būtent šio, o ne apsaugos termino apibrėžtis. Apsaugos termino Lietuvos Respublikos įstatymuose nėra, todėl straipsnyje remiamasi Vilniaus universiteto bibliotekos dokumentų apsaugos gairėse pateikta šio termino apibrėžtimi: „Apsauga – tinkamų priemonių naudojimas, kai siekiama išsaugoti dokumentinį paveldą atminties institucijose, norint išvengti grėsmę keliančių veiksnių: vagysčių, stichinių nelaimių, tyčinės ar netyčinės žmonių veiklos.“⁵ Lietuvos Respublikos kilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatyme apibrėžta viena svarbiausių nagrinėjamai temai sąvokų – kilnojamosios kultūros vertybės: „Pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, kurie turi svarbią reikšmę mūsų kultūrai ar istorijai dėl savo išskirtinių savybių: etninių, istorinių, mokslinių, meninių, technologinių ir pan.“⁶ Šio termino apibrėžtis remiasi UNESCO kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvencija⁷. Straipsnyje vartojama ekstremalios situacijos sąvoka („Tai padėtis, galinti susidaryti dėl keleto priežasčių – gamtinių, techninių, ekologinių, socialinių ar karo veiksmų – ir taip sukelti pavojų ne tik žmonių sveikatai ir gyvybei, bet ir gamtai, ūkiui ar turtui“)

apibrėžta Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatyme⁸. Atminties institucijos apibrėžtis („Archyvas, biblioteka, muziejus ar kita institucija, dalyvaujanti formuojant, integruojant ir skleidžiant žmonijos kultūrą, užfiksuotą kultūros paveldo objektuose“) randama Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“⁹.

Antrasis pasaulinis karas įrodė, jog kultūros paveldo apsaugos reglamentavimas būtinas. Visuomenė prarado ne tik tam tikrus nekilnojamojo paveldo objektus, bet ir tūkstančius juose saugomų kultūros vertybių, todėl nebegalėjo leisti pasikartoti šiai pasaulinei katastrofai. Situaciją stabilizavo 1945 m. lapkričio 16 d. įkurta Jungtinių Tautų Organizacija, o su ja susijusios programos tapo kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentavimo pradžia. Dėl susiklosčiusių aplinkybių ir buvusių patirčių pirmiausia orientuotasi į kultūros

1 BAGOČIUS, Mantas; DOMARKAS, Vladislavas; SINKIENĖ, Jolita. Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis. *Viešoji politika ir administravimas*, 2011, t. 10, p. 357–372; VILKEVIČIŪTĖ, Jolanta; PILIPAVIČIUS, Vytautas. Kultūros paveldo apsauga bei teisinis reglamentavimas Lietuvoje ir Lenkijoje. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 2008, nr. 13(2), p. 160–165; *Gaisrų prevencija*. Vilnius, 2016. 60 p.

2 *Library of congress*. Atnaujinta 2017-04-15 [žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.loc.gov/preservation/emergprep/>>.

3 MCCANN, Laura. Preservation as Obstacle or Opportunity? Rethinking the Preservation-Access Model in the Age of MPLP. *Journal of Archival Organization* [interaktyvus]. 2013, vol. 11, iss. 1–2, p. 23–48 [žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15332748.2013.871972>>.

4 DADSON, Emma. *Emergency Planning and Response for Libraries, Archives and Museums*. Lanham, 2012. 225 p.; GALBRAITH, Steven; SMITH, Geoffrey. *Rare Book Librarianship*. Santa Barbara, California, 2012. 173 p.

5 Vilniaus universiteto bibliotekos dokumentų apsaugos gairės: Vilniaus universiteto bibliotekos ge-

neralinės direktorės 2016 m. spalio 26 d. įsakymas Nr. 30 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://biblioteka.vu.lt/files/vilniaus_universiteto_bibliotekos_dokumentu_apsaugos_gaires.pdf>.

6 *Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nr. I-1179* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C5DA698A4015/wBfpfAhNwx>>.

7 *UNESCO kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvencija Nr. 102-2806* [interaktyvus]. Haga [žiūrėta 2016 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=67006&p_query=&p_tr2=2>.

8 *Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas Nr. VIII-971* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15592B096FA>>.

9 *Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 66. Vilnius [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9af82dc0f6bb11e39cfacd978b6fd9bb>>.

paveldo apsaugą ginkluoto konflikto metu saugant jį nuo visiško sunaikinimo ar praradimo. 1954 m. gegužės 14 d. Hagoje buvo priimta UNESCO kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvencija¹⁰, kurios pagrindinis tikslas – išsaugoti kultūros paveldą tarptautiniu lygiu. Tais pačiais metais kartu buvo pasirašytas ir pirmasis, šiek tiek vėliau – antrasis konvencijos protokolai, kuriuos, kaip ir Hagos konvenciją, pasirašė 39 pasaulio valstybės. UNESCO kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvencija tiksliai ir aiškiai apibrėžia pagrindines kultūros vertybių apsaugos sritis ir jų kontrolę ir kuria teisinę kultūros paveldo apsaugos bazę daugelyje valstybių. Galima teigti, kad šiame teisės akte apibendrinti pagrindiniai kultūros vertybių apsaugos valdymo principai valstybių lygiu.

Nepažeidžiant 1954 m. gegužės 14 d. Hagos konvencijos, prie Ženevos konvencijos (priimta 1949 m. rugpjūčio 12 d.) 1977 m. birželio 8 d. priimti du papildomi protokolai (pirmasis ir antrasis), aktualūs paveldo apsaugai. Pirmojo protokolo 53 straipsnis reglamentuoja veiksmus, kurie yra griežtai draudžiami norint išsaugoti kultūros vertybes ginkluotų konfliktų metu:

- imtis veiksmų, kurie būtų nukreipti į nekilnojamąsias kultūros vertybes (istorinius paminklus, bažnyčias ir pan.);
- naudoti tokius objektus kariniams siekiams palaikyti¹¹;
- paversti tokius objektus represalijų objektais¹².

Pirmojo protokolo 85 straipsnis atitinka 53 straipsnį ir jį patikslina, kad sunkiu šio protokolo pažeidimu yra pripažįstamas nekilnojamojo paveldo naikinimas, kai jam specialiu susitarimu tarptautiniu lygiu buvo suteikta ypatinga apsauga. Ženevos konvencijos antrojo protokolo 16 straipsnis atitinka pirmiau minėtus nurodymus ir identišškai pabrėžia istorijos paminklų apsaugą karinių konfliktų metu. Galima teigti, kad Ženevos konvencijos protokolų normos dubliuojasi su Hagos konvencijoje nurodytais būtinaisiais reikalavimais.

1954 m. gruodžio 19 d. Paryžiuje priimta Europos kultūros konvencija¹³. Konvencijos tikslas – „siekti didesnės jos narių vienybės apsaugant ir įgyvendinant, be kitų tikslų, idealus ir principus, kurie yra jų visų bendras paveldas.“¹⁴ Teisės akte pabrėžiamas šalių tarpusavio bendradarbiavimas paveldo klausimais ir skatinimas keistis kultūros vertybėmis. Konvencija turi didelę reikšmę kalbant ne tik apie kilnojamojų kultūros vertybių apsaugą tarptautiniu mastu, bet ir apie bendrą Europos kultūros plėtrą. Dar vienas svarbus tarptautinis teisės aktas – tai 2001 m. lapkričio 8 d. Strasbūre priimta Europos konvencija dėl audiovizualinio paveldo apsaugos¹⁵. Konvencijoje daugiausia kalbama apie teisinį audiovizualinio paveldo deponavimą, todėl labai svarbu, kad šalys rūpin-tųsi deponuotų kultūros objektų apsauga ekstremalių situacijų metu lygiai taip

pat, kaip ir savo šalies paveldo vertybėmis. 2003 m. vasario 25 d. konvencijos ratifikavimas Lietuvoje rodo mūsų šalies įsipareigojimą laikytis visų teisės akto normų, tarp jų ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos nurodymų bendradarbiaujant su konvenciją pasirašiusiomis šalimis.

Temai aktuali ir 2005 m. spalio 27 d. Faro mieste priimta kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija¹⁶, kitaip dar vadinama Faro konvencija. Vienas iš pagrindinių jos tikslų – „pripažinti individualią ir kolektyvinę atsakomybę už kultūros paveldą“¹⁷. Tai ypač svarbu kalbant apie kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą ekstremalių situacijų metu, nes visos, net ir kitos šalies, paveldo vertybės saugomos kaip savo, pasitelkus visas įmanomas apsaugos priemones. Šiuo metu ši kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija Lietuvos Respublikoje dar nėra ratifikuota, tačiau nuo 2016 m. vykdomos derybos dėl konvencijos nuostatų ir organizavimo Lietuvoje¹⁸.

Priėmus tarptautinį UNESCO teisės aktą, reglamentuojantį kultūros vertybių apsaugą vykstant ginkluotam konfliktui, karui, pradėta telkti dėmesį ir į klausimus, susijusius su nelegalaus paveldo įvežimu ir išvežimu. Pirmasis tarptautinis teisės aktas, reglamentuojantis nelegalų kultūros vertybių įvežimą ir išvežimą, priimtas UNESCO Generalinės konferencijos šešioliktojoje sesijoje 1970 m. lapkričio 14 d. Paryžiuje. 1970 m. UNESCO nelegalaus kultūros ver-

10 UNESCO kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvencija Nr. 102-2806 [interaktyvus]. Haga [žiūrėta 2016 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=67006&p_query=&p_tr2=2>.

11 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos [interaktyvus]. Ženeva [žiūrėta 2017 m. liepos 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.04EB951D68F0>>.

12 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (ii protokolas). Ženeva [žiūrėta 2017 m. liepos 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.15BF003C1961>>.

13 Europos kultūros konvencija Nr. 101-3599 [interaktyvus]. Paryžius [žiūrėta 2017 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www](https://www.infoplex.lt/ta/24502?nr=4#Xbae2e9dfc2a24869880bd740f26c4673)

[infoplex.lt/ta/24502?nr=4#Xbae2e9dfc2a24869880bd740f26c4673](https://www.infoplex.lt/ta/24502?nr=4#Xbae2e9dfc2a24869880bd740f26c4673)>.

14 Ten pat.

15 Europos konvencija dėl audiovizualinio paveldo apsaugos [interaktyvus]. Strasbūras [žiūrėta 2017 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802ece7d>>.

16 Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija [interaktyvus]. Faras [žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kpd.lt/uploads/Teises%20aktai/Konvencijos/KULT%C5%AAROS%20PAVELDO%20VERT%C4%96S%20VISUOMENEI.pdf>>.

17 Ten pat.

18 Alkas.lt. Paskutinį kartą atnaujinta 2017-04-19 [žiūrėta 2017 m. balandžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://alkas.lt/2017/03/14/valstybine-kulturos-paveldo-komisija-nepakanka-tik-ivardinti-paveldosaugos-problemas/#more-284439>>.

tybių įvežimo, išvežimo ir nuosavybės teisės perdavimo uždraudimo priemonių konvencijos kūrėjai teigė, kad „kultūros paveldo apsauga bus veiksminga tik tada, kai ji bus organizuojama nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu“¹⁹. Nors 1970 m. konvencijos nuostatos ir tikslai buvo gerai ir aiškiai reglamentuoti, jie nebuvo taikomi plačiai. Neišvengiamai kylant grėsmių dėl kultūros paveldo nykimo, susijusio su nelegaliu jo išvežimu ir įvežimu, 1995 m. Romoje, diplomatinėje UNIDROIT konferencijoje, buvo priimta konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų. Nors teisinėje sistemoje tokio pobūdžio teisės aktas, nagrinėjantis šią sritį, jau egzistavo, tačiau dėl nepakankamo jo poveikio priimta nauja konvencija, kuria stengtasi dar labiau paskatinti šalių tarpusavio bendradarbiavimą.

Naujausias tarptautinis teisės aktas, reglamentuojantis neteisėtai išvežtų kultūros vertybių grąžinimą, – 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos priimta direktyva dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo. Pagrindinis jos tikslas, kaip ir 1970 m. UNESCO bei 1995 m. UNIDROIT konvencijų, – pasirašiusiųjų šalių bendradarbiavimas siekiant išsaugoti kultūros paveldą ateities kartoms.

Akivaizdu, kad teisės aktų kūrėjams buvo svarbiausia apsaugoti kultūros vertybes kilus ekstremalioms situacijoms ir tik vėliau pradėta rūpintis susiklosčiusios situacijos padarinių likvidavimu siekiant susigrąžinti prarastas kultūros paveldo vertybes.

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTAI, REGLAMENTUOJANTYS KILNOJAMŲJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ APSAUGĄ

Aukščiausias Lietuvos Respublikos įstatymas – Lietuvos Respublikos Konstitucija²⁰, priimta piliečių 1992 m. spalio 25 d. referendume, kalba apskritai apie pagrindinius procesus, susijusius su kultūros vertybių apsauga, nesigilina ir neakcentuoja aktualių smulkmenų. Konstitucijos 3 skirsnio 42 straipsnis reglamentuoja valstybės ryšį su kultūros paveldo apsauga. Teigiama, kad „Valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga“²¹. Nurodoma, kad kultūros vertybės priklauso valstybei, kuri, norėdama jas išsaugoti, prisiima visą atsakomybę už jų apsaugos procesų įgyvendinimą.

Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme²², priimtame 1996 m. vasario 14 d. (galiojanti suvestinė redakcija 2017-01-01), akcentuojamas kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos administravimas, sau-

gojimas, registravimas, išvežimas į užsienį ir įvežimas į Lietuvą bei vertybių grąžinimas. Reglamentuojama viena pagrindinių kultūros vertybių apsaugos priemonių, nuo kurios prasideda paveldo apsauga, – tai apskaita. Ji ypač svarbi straipsnio temai, nes padeda šią sritį nagrinėjantiems specialistams sužinoti turimo paveldo kiekį, identifikuoti vertingiausius kūrinius ir pasirengti jų evakuacijai ar kitokiai apsaugai ekstremaliomis aplinkybėmis. Vienu pagrindinių valstybinės apskaitos dokumentų įvardijamas Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registras. Jis laikomas labai svarbia ir didelę įtaką darančia priemone siekiant apsaugoti Lietuvos paveldą, tad ir kilnojamąsias kultūros vertybes. Įvykus ekstremaliai situacijai, šis registras gali pasitarnauti kaip informacijos šaltinis (matoma, kiek kultūros vertybių yra reikiamoje teritorijoje, identifikuojama jų vertė ir unikalumas, paprastai ir lengvai, pasitelkiant informacines technologijas, randamos jų nuotraukos). Remiantis registre pateikta informacija gali būti priimami įvairūs sprendimai dėl vertybių gelbėjimo. Įrašius kilnojamąjį daiktą į Kultūros vertybių registrą, jo savininkui kaip to įrodymas suteikiamas kilnojamosios kultūros vertybės pasas ir išduodamas kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamentas. Šios apsaugos priemonės gali padėti išvengti vertybės sunykimo ar pažeidimų įvykus ekstremaliai situacijai arba siekiant jos išvengti (pavyzdžiui, saugi ir tinkama vertybės laikymo vieta). Svarbu pabrėžti, kad atminties institucijos, priešingai nei fiziniai asmenys, paprastai saugo didelį kiekį kilnojamųjų kultūros vertybių, todėl jiems tokie pasai ir reglamentai neišduodami. Juos atstoja katalogai, kuriuose taip pat nurodomi pagrindiniai vertybių duomenys. Galima teigti, kad įstatyme nagrinėjamos ir reglamentuojamos pagrindinės apsaugos priemonės, padedančios saugoti mūsų šalies paveldą kilus ekstremaliai situacijai.

Nagrinėjant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą ekstremalių situacijų metu svarbus teisės aktas – Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas²³, priimtas 1999 m. rugsėjo 21 d. (aktuali galiojanti

19 *1970 UNESCO nelegalaus kultūros vertybių įvežimo, išvežimo ir nuosavybės teisės perdavimo uždraudimo priemonių konvencija* [interaktyvus]. Paryžius [žiūrėta 2016 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.950746589ED4>>.

20 *Lietuvos Respublikos konstitucija* [interaktyvus]: Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. Referendume. Vilnius [žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>.

21 *Lietuvos Respublikos konstitucija*, išnaša 19.

22 *Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nr. I-1179* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct/TAR.C5DA698A4015/wBfpfAhNwx>>.

23 *Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas Nr. VIII-1328* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.58146A37675A>>.

redakcija 2017-01-01). Jis reglamentuoja ir pabrėžia būtent etninio paveldo, saugomo atminties institucijose, mokslo ir studijų institucijose ar visuomeninėse organizacijose, apsaugą. Įstatymo septintame straipsnyje reglamentuojama, kaip turi būti kaupiamas ir naudojamas etninės kultūros paveldas siekiant jį apsaugoti nuo neigiamą įtaką darančių veiksnių. Minima, kad turi būti laikomasi Etninės kultūros globos tarybos parengtų rinkimo bei kaupimo taisyklių; archyvai, kaupiantys tokį kultūros paveldą, turi teisę gauti kitų institucijų saugomų vertybių kopijas. Šios kopijos gali tapti ypač vertingos įvykus ekstremaliai situacijai atminties institucijose, kuriose saugomi originalai. Taip galima bent iš dalies išsaugoti kultūros paveldą. Pabrėžiama, kad etninės vertybės gali būti įtraukiamos į Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių registrą, kurio svarba straipsnyje išanalizuota nagrinėjant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą. Šis įstatymas taip pat atitinka kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą, kalbant apie paveldo išvežimą iš Lietuvos teritorijos. Etninės kultūros vertybių apsaugos įstatyme akcentuojamos kultūros vertybių apsaugą reglamentuojančios priemonės ekstremalių situacijų metu.

Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatyme²⁴, priimtame 1998 m. gruodžio 15 d. (galiojanti suvestinė redakcija 2015-07-01), reglamentuojami veiksmai kilus ekstremaliai situacijai. Nors nurodoma, kad šio įstatymo prioritetas – žmogaus gyvybė, tačiau daug dėmesio kreipiama ir į Lietuvos valstybės turto išsaugojimą. Pirmo skirsnio ketvirtas straipsnis teigia, kad pagrindinis civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos tikslas – sudaryti kuo palankesnes sąlygas žmonėms ar ūkio subjektams vietoj įprasto gyvenimo ritmo prisiderinti prie pasikeitusių sąlygų, įvykus ekstremaliai situacijai. Nagrinėjamai temai aktualūs kai kurie specifiniai įstatyme nurodyti uždaviniai: kas atlieka gelbėjimo ir kitus darbus; kas ir kaip evakuoja žmones ir turtą iš pavojingų teritorijų²⁵.

Su Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymu susijęs ir Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančios šalies paramos įstatymas, priimtas 1996 m. lapkričio 19 d. (galiojanti suvestinė redakcija 2015-03-28)²⁶. Įstatyme nurodomos tiriamajai temai svarbios ūkio mobilizacijos subjektų (prie jų priskiriamos ir atminties institucijos) funkcijos. Ūkio subjektai privalo sudaryti civilinio mobilizacinio personalo rezervo sąrašą, dalyvauti mobilizacijos mokymuose, vykdyti kitus paramos teikimo sutartyje numatytus įsipareigojimus. Taip pat turi teisę gauti visą informaciją dėl sudarytos sutarties (mobilizacinio užsakymo ir priimančios šalies) iš Lietuvos institucijų, atsakingų už civilinę mobilizaciją. Tai aktualu, nes mobilizacija paprastai vykdoma kilus ekstremalioms situacijoms.

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad atminties institucijų veiklą reglamentuoja jų funkcijas atitinkantys skirtingi įstatymai. Įstatymai kuriami remiantis įs-

taigų išskirtinumu, jose saugomu paveldu ir vykdomomis funkcijomis. Dažniausiai jie plačiai reglamentuoja bendrąją įstaigos veiklą ir pagrindines funkcijas, kartu nurodydami ir kultūros paveldo apsaugos vykdymo taisykles. Bibliotekų įstatymas²⁷ reglamentuoja bibliotekų veiklos valstybinį valdymą, Muziejų įstatymas²⁸ – muziejų sistemos, o Dokumentų ir archyvų įstatymas²⁹ pabrėžia, kad jis „netaikomas dokumentams, priklausantiems bibliotekų ir muziejų fondams“³⁰.

Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatyme reglamentuojama viena iš apsaugos priemonių – atsarginė kopija³¹. Kopijuojant didėja galimybė neprarasti vertybės ekstremalios situacijos metu, o išlikusi originalo kopija gali atskleisti pagrindinę itin svarbią kilnojamosios kultūros vertybės informaciją: išvaizdą, turinį ar išskirtines jos savybes. Įstatyme taip pat pabrėžiamas dokumentų konvertavimas, priskiriamas atsarginėms kopijoms, kurios traktuojamos kaip apsaugos priemonės. Teisės akte abstrakčiai nurodomos apsaugos priemonės, padedančios apsaugoti kultūros paveldą ekstremaliomis sąlygomis.

Bibliotekų veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymas, priimtas 1995 m. birželio 6 d. (galiojanti suvestinė redakcija 2013-12-31), o muziejų veiklą – Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, priimtas 1995 m. birželio 8 d. (galiojanti suvestinė redakcija 2017-01-01). Bibliotekų ir muziejų įstatymuose reglamentuojamos pagrindinės jų vykdomos funkcijos, saugomi fondai, smulkiai nurodomos vertybių saugojimo sąlygos, tačiau kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga būtent ekstremalių situacijų metu nepabrėžiama.

Akivaizdu, kad Lietuvos įstatymai, nagrinėjantys kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, parengti vadovaujantis tarptautiniais teisės aktais ir pagrindiniais jų principais. Nors šią sritį reglamentuojantys Lietuvos Respublikos dokumentai daugiausia orientuojami į šių vertybių nuolatinį saugojimą, tačiau

24 *Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas Nr. VIII-971* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15592B096FA>>.

25 Ten pat.

26 *Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančios šalies paramos įstatymas Nr. I-1623* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3CD1008B88A9/ZTZGOevbFG>>.

27 *Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymas Nr. I-920* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą:

ta: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5A04D7CC7EF6/TAIS_464213>.

28 *Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas Nr. I-930* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.863886C4199F/gNPEoeEMUc>>.

29 *Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas Nr. I-1115* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1FEF229DA7C6/txfQzZPLbu>>.

30 Ten pat.

31 Ten pat.

išskiriama ir keletas apsaugos priemonių, aktualių kalbant apie ekstremalias situacijas. Kiekviename minėtame teisės akte nurodomi atsakingi darbuotojai, institucijos ar jų subjektai, kuriantys, kontroliuojantys ir kitaip padedantys įgyvendinti vertybių apsaugos sistemą Lietuvoje.

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS IR MINISTERIJŲ TEISĖS AKTAI, SUSIJĘ SU KILNOJAMŲJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ APSAUGA

Lietuvos Respublikos įstatymus, susijusius su paveldo apsauga, papildoma ir tiksliau paaaiškina įstatymų įgyvendinamieji teisės aktai. Kalbant apie kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą ekstremalių situacijų metu, labai svarbu išanalizuoti Vyriausybės ir ministerijų lygmens dokumentus, aktualius šiame straipsnyje nagrinėjami temai.

Norėdamos pasirūpinti kultūros paveldo saugumu įvykus ekstremaliai situacijai, institucijos turi būti tam pasirengusios iš anksto. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl ekstremalių situacijų prevencijos vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo³² priimtas 2010 m. liepos 14 d. (galiojanti aktuali redakcija 2012-04-27). Jis reglamentuoja įstaigoje saugomų vertybių apsaugos priemonių parengimą. Jos būtinos siekiant išvengti ekstremalių situacijų ar sumažinti galimybę joms susidaryti, o įvykus – sušvelninti padarinius. Nutarime nurodyta, kad valstybės institucijos ir įstaigos pirmiausia turi numatyti joms kylančias grėsmes, nes tik tada gali tinkamai parinkti reikalingas ir efektyvias apsaugos priemones. Viena iš pagrindinių priemonių, kurių turi būti imtasi nedelsiant – tai komunikacija su darbuotojais. Darbuotojus būtina ne tik supažindinti su kylančiais išoriniais ir vidiniais pavojais, prevencinėmis priemonėmis, bet ir juos informuoti apie tai, kaip elgtis ir ką daryti įvairiose avarinėse situacijose. Svarbu įstaigos darbuotojus supažindinti su informacija ne tik teoriškai, bet ir praktiškai. Dėl šios priežasties skatinama darbuotojams rengti civilinės saugos pratybas, per kurias jie savo teorines žinias galėtų pritaikyti praktiškai. Už prevencinių priemonių rengimą, vykdymą ir priežiūrą kiekvienoje įstaigoje atsako jų vadovas arba vadovo paskirti asmenys.

Svarbus Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl valstybinio ekstremaliųjų situacijų valdymo plano patvirtinimo³³ priimtas 2010 m. spalio 20 d. ir savo turiniu artimai susijęs su Civilinės saugos ir Mobilizacijos ir priimančios šalies paramos įstatymais. Akivaizdu, kad įvykus bet kurios rūšies ekstremaliai situacijai ir paskelbus ją valstybinio lygio, didelė grėsmė gali kilti ir atminties institucijoms, saugančioms kilnojamąsias kultūros vertybes. Susidariusi situacija

gali paskatinti ir mobilizacijos vykdymą, personalo rezervo rengimą ir panašius veiksmus. Nutarime dėl ekstremalių situacijų plano patvirtinimo akcentuojamas gelbėjimo darbų organizavimas. Darbus vykdo civilinės saugos sistemos pajėgos, o jeigu jų neužtenka, savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisija teikia pasiūlymus Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui, kuris sušaukia Valstybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro pasitarimą ir sprendžia, ką daryti. Valstybiniame ekstremaliųjų situacijų valdymo plano 2 priede nurodytos avarinės situacijos, galinčios kilti mūsų valstybėje ir daryti didelę įtaką ir žalą atminties institucijoms. Straipsnio temai aktualios ir labiausiai tikėtinos šios nelaimės: gaisrai, masiniai neramumai ir įvairios stichinės nelaimės. Nutarime aiškiai nurodoma, kas ir kokių veiksmų turi imtis valstybiniu lygiu, kai siekiama išgelbėti ne tik žmonių gyvybes, bet ir Lietuvos kultūros paveldą.

Dar vienas aktualus dokumentas – tai Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo³⁴, priimtas 2004 m. lapkričio 9 d. (galiojanti suvestinė redakcija 2013-06-29). Jame vadovaujamosi pagrindiniais kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo teiginiais ir normomis, tačiau labiau gilinamasi į tai, kas gali būti išvežta į kitas valstybes ir kokių veiksmų imtis norint tai padaryti. Jo aktualumas akcentuotas analizuojant Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą, pabrėžta, kad didžiausia rizika išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes kyla sumaišties – ekstremalių situacijų – metu. Teisės akte nurodoma visa privaloma veiksmų eiga, kai norima gauti specialų leidimą iš Kultūros paveldo departamento.

Vienas iš pagrindinių ir svarbiausių dokumentų tiriamai temai – Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas dėl kilnojamųjų kultūros vertybių,

32 *Dėl ekstremalių situacijų prevencijos vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimas Nr. 1028 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.117A05550EB1/TAIS_423174>.

33 *Dėl Valstybinio ekstremaliųjų situacijų valdymo plano patvirtinimo*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimas Nr. 1503 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.58208DFC8958>>.

34 *Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr. 1424 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A06AF0E42F1/TAIS_452611>.

34 *Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr. 1424 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A06AF0E42F1/TAIS_452611>.

esančių muziejuose, bibliotekose, archyvuose ir kulto pastatuose, apsaugos ir evakuavimo instrukcijos patvirtinimo. Šis teisės aktas priimtas 2007 m. liepos 18 d. (galiojanti suvestinė redakcija 2015-11-20)³⁵. Jo pagrindinis tikslas – sukonkretinti veiksmus, kurių turi būti imtasi atminties institucijose, kai siekiama apsaugoti ar evakuoti kultūros paveldo vertybes. Vienas pirmųjų įsakymo punktų nurodo, kad siekiant apsaugoti unikalių savybių turinčius Lietuvos kultūros paveldo objektus būtina įstaigoje turėti vertingiausių kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašą. Jis padės atsakingoms institucijoms, vykdančioms gelbėjimo darbus, lengviau pasiekti, surasti ir evakuoti Lietuvos valstybei didžiausią reikšmę turinčius kultūros objektus. Dažniausiai atminties institucijų patalpų evakuacijos plane skaičiais nurodomos vertybių buvimo vietos ir reikalingas skaičius darbuotojų joms evakuoti.

Lietuvos vyriausiojo archyvaro įsakymas dėl ekstremalių situacijų valdymo valstybės archyvuose tvarkos aprašo patvirtinimo reglamentuoja „ekstremalių situacijų ir kitų nelaimių rizikos įvertinimą, prevencijos priemonių numatymą ir jų taikymą valstybės archyvuose“³⁶. Apraše nurodoma pirmiausia parengti veiksmų planą, kuriame būtų nustatyti darbuotojų ir lankytojų veiksmai gelbėjant archyve saugomas kilnojamąsias kultūros vertybes. Ekstremalių situacijų prevencija apima ekstremalių situacijų pasekmių įvairiems subjektams (lankytojams, pastatams, darbuotojams, saugykloms) analizę, archyvo pasirengimą, tinkamos įrangos ir medžiagų naudojimą bei archyve dirbančių asmenų mokymus. Ekstremalių situacijų valdymo valstybės archyvuose tvarkos apraše teigiama, kad, norint išvengti ekstremalių situacijų arba sumažinti galimą žalą, archyvuose turi būti įgyvendintos ir šios prevencinės priemonės:

- personalo žinios, įgytos per mokymus, turi būti nuolat tikrinamos tiek teoriškai, tiek praktiškai, nuolat atnaujinamos;
- apskaitos duomenų ir saugomų dokumentų kopijos turi būti saugomos atskirai nuo jų originalų;
- archyvo nustatyti prevenciniai veiksmai prireikus gali būti keičiami ar tikslinami.

Teisės akte reglamentuojami ne tik archyvų prevenciniai veiksmai, bet ir gelbėjimo, tvarkymo darbai, kurių turi būti imtasi per įvykį ar po jo.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir ministerijų lygmens teisės aktai remiasi Lietuvos Respublikos įstatymais, kurie parengti vadovaujantis tarptautiniais teisės aktais. Jie ne tik pritaria aukštesniems teisinei galią turintiems dokumentams, bet ir juos papildo, nurodydami konkrečius veiksmus, prevencines priemones ar už tai atsakingas institucijas. Lietuvos Respublikos įstatymuose minimos įvairios apsaugos priemonės, o įstatymų įgyvendinamuosiuose teisės

aktuose jos detalizuojamos ir aiškiai, konkrečiai apibrėžiamos. Tai ypač svarbu kalbant apie kultūros paveldo apsaugą susidarius ekstremaliai situacijai, kai vyrauja sumaištis. Norėdami ne tik žinoti, kaip elgtis įvykus tokia nelaimei, bet ir kaip jos išvengti, institucijų atstovai turi būti ne tik gerai reglamentavę šią sritį, bet ir stengtis visa tai įgyvendinti.

APSAUGOS IR EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ VALDYMO LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOJE IR NACIONALINIAME MUZIEJUJE LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS VALDOVŲ RŪMUOSE TYRIMAS

Numatytam tyrimui atlikti buvo pasitelktas lyginamosios atvejo analizės metodas, padėjęs išanalizuoti atminties institucijų – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos (toliau – LMAVB) ir Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų (toliau – Valdovų rūmai) teisinį kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentavimą ir praktinį jo įgyvendinimą bei palyginti juos tarpusavyje. Pagrindinis tyrimo tikslas – iširti įstaigų pasirengimo ekstremalioms situacijoms lygį, siekiant apsaugoti kultūros paveldo vertybes. Keliami klausimai:

- Kaip įstaiga vykdo ekstremalių situacijų rizikos valdymą?
- Kaip praktiškai ruošiamasi ekstremalioms situacijoms?
- Ar sudaromi veiksmų planai, skirti ekstremaliai situacijai suvaldyti?

Tyrimui atlikti pasirinktos šios dvi atminties institucijos dėl tokių priežasčių:

- abiejose įstaigose saugomas didelis kiekis kilnojamųjų kultūros vertybių;
- LMAVB pastatas yra nekilnojamojo kultūros paveldo objektas;
- Valdovų rūmų pastatas yra naujos statybos (lankytojams duris atvėrė tik 2013 metais);
- Valdovų rūmų vertybėms saugoti naudojamos ne tik pastato, bet ir nuomojamos kitų atminties institucijų patalpos.

35 *Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių muziejuose, bibliotekose, archyvuose ir kulto pastatuose, apsaugos ir evakavimo instrukcijos patvirtinimo*: Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2007 m. liepos 18 d. nutarimas Nr. ĮV-500 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.302283/zXShVdasmI>>.

36 *Dėl ekstremalių situacijų valdymo valstybės archyvuose tvarkos aprašo patvirtinimo*: Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2014 m. birželio 10 d. įsakymas Nr. VE(1.3E)-37 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9af82dc0f6bb11e39cfacd978b6fd9bb>>.

Tyrimo metu taikant lyginamosios atvejo analizės metodą pasirinkta apklausos rūšis – interviu. Jo metu orientuotasi į pagrindinius tyrimo klausimus ir stengtasi ne tik išgirsti respondento nuomonę, bet ir sukėlus diskusiją sudaryti tyrėjai savo požiūrį kalbama tema ir taip gauti atsakymus į iškeltus klausimus. Tyrimo metu taikyti du interviu tipai: pusiau standartizuotas ir nestandartizuotas³⁷. Standartizuotame interviu kai kurie klausimai buvo numatyti iš anksto (pateikti atsakymų variantai), o kai kurie buvo spontaniški. Toks interviu griežtai neformuojamas, todėl pokalbio metu vyravo gana laisva atmosfera. Nestandartizuoto interviu metu užduoti atviri klausimai, o atsakymus respondentai galėjo suformuluoti remdamiesi savo požiūriu, o ne pasirinkdami nurodytus atsakymus. Nestandartizuotas interviu, kitaip dar vadinamas giluminiu, yra klasifikuojamas pagal turinį. Šiam tyrimui naudotas teminis giluminis interviu, leidęs orientuotis į vieną problemą, kurią siekta nuosekliai išnagrinėti. Atliekant tokio tipo interviu gauti ne tik atsakymai į užduotus klausimus, tačiau paašikėjo ir subjektyvi respondentų nuomonė apie vienus ar kitus dalykus, susijusius su nagrinėjama tema. Susitikimai su respondентаis vyko nuo 2016 m. gruodžio 15 d. iki 2017 m. vasario 23 d. Pasirinktoms įstaigoms elektroniniu paštu buvo pateikti orientaciniai interviu klausimai, kad įstaigų darbuotojai su jais galėtų susipažinti iš anksto. Įstaigos skyrė po vieną respondentą, kurių einamos pareigos šiuo metu tiesiogiai susijusios su kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valdymu. Abu respondentai tyrime dalyvavo geranoriškai. Atvejo analizės tyrimas buvo atliekamas 2017 m. kovo 15–20 dienomis LMAVB ir Valdovų rūmų patalpose. Informantams buvo duotas spausdintas klausimyno variantas, gavus jų sutikimą, interviu įrašytas diktofonu. Vidutinė interviu trukmė – apie viena valanda. LMAVB informantas kuruoja įstaigos ūkio reikalus, o Valdovų rūmų atstovas – rinkinių apskaitos ir saugojimo skyriaus veiklą.

Klausimu „Kaip manote, kokios gali būti stichinių nelaimių grėsmės teritorijoje, kurioje yra jūsų įstaiga?“ siekta įsitikinti, ar atminties institucijos rengia būtinus dokumentus ir renkasi tinkamas apsaugos priemones, įvertinusios realias arba labiausiai tikėtinas jų įstaigai kylančias grėsmes. LMAVB darbuotojas teigė, kad realiausia grėsmė bibliotekai – potvynis dėl jos vietos prie Neries, tačiau pabrėžė, kad paskutinį kartą jis buvo 1931 m. Kitų stichinių nelaimių, tokių kaip audra, žaibas, žemės drebėjimas, neišskyrė kaip pagrindinių, tačiau pabrėžė, kad tai nenuspėjama, todėl į jas taip pat reikėtų atkreipti dėmesį. Valdovų rūmų atstovas teigė, kad teoriškai muziejui kyla visos stichinių nelaimių grėsmės, tačiau taip pat akcentavo 1931 m. įvykusį potvynį. Šis klausimas rodo, kad abiejų atminties institucijų respondentai labiausiai išskiria potvynio grėsmę, remdamiesi patirtimi – įvykusiomis nelaimėmis įstaigų teritorijose.

Klausimu „Kaip manote, kokios grėsmės / rizikos galėtų kilti pastatui, kuriame saugote kultūros vertybes?“ atkreipiamas dėmesys į kasdienes kylančias grėsmes: elektros tiekimo nutrūkimas, trūkęs vandentiekis, vykstantys civiliniai neramumai, gaisrai gretimose patalpose. LMAVB darbuotojas nurodė, kad daugelyje saugyklų, kuriose laikomos kilnojamosios kultūros vertybės, vadovaujantis Dokumentų saugojimo taisyklių nurodymais, nėra vandentiekio vamzdžių, todėl rizika nedidelė, tačiau ji vis tiek išlieka. Respondentas teigė, kad nuo civilinių neramumų pasaulyje niekas neapsaugotas, todėl jie priimami kaip rizika, o gaisras gretimose patalpose, pasak informanto, mažai tikėtinas. Elektros tiekimo nutrūkimas taip pat nenurodytas kaip viena pagrindinių grėsmių įstaigos pastatui, kitos nelaimės neišskiriamos. Valdovų rūmų atstovas teigė, kad elektros tiekimo sutrikimai nėra labai aktualūs įstaigai, nes ji turi atskirą generatorių, kuris veiktų papildomą laiką, per kurį padėtis greičiausiai stabilizuotųsi. Trūkęs vandentiekis, civiliniai neramumai pripažįstami kaip grėsmę keliantys veiksniai, kurių sunku išvengti. Kalbėdamas apie gaisrą gretimose patalpose, respondentas teigė, kad įvykus gaisrui Vilniaus Šv. vysk. Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedroje bazilikoje kiltų grėsmė ir muziejui bei visoms jame saugomoms paveldo vertybėms dėl nedidelio pastatų atstumo. Paklausus muziejaus atstovo, ar visos kilnojamosios kultūros vertybės saugomos viename pastate, šis nurodė, kad pačiame muziejuje eksponuojama tik 3 000 vertybių iš turimų 100 tūkst., todėl didžioji dalis likusių vertybių saugoma kitose nuomojamose patalpose, nedidelė dalis – Lietuvos dailės muziejuje. Šiems pastatams visi minėti veiksniai taip pat nurodomi kaip grėsmės. Atsakymai leidžia susidaryti nuomonę, kad įvardytos grėsmės yra tikėtinos abiem atminties institucijoms. Skirtumai pastebėti kalbant apie elektros sutrikimus: Valdovų rūmuose, priešingai nei LMAVB, ši grėsmė suprantama kaip ganėtinai didelė ir jai išvengti naudojamos specialios apsaugos priemonės.

Klausimas „Ar netoli jūsų įstaigos yra strateginių objektų, kurie karo atveju galėtų tapti taikiniais ir taip sukelti grėsmę jūsų įstaigai?“ ypač aktualus kalbant apie civilinių neramumų ar karo atvejus, kuomet gali būti kėsinamasi į svarbiausius šalies strateginius objektus. Klausimas padėjo išsiaiškinti, kokie objektai, atminties institucijų atstovų nuomone, gali padidinti grėsmę įstaigoms. Bibliotekos atstovas teigė, kad pastatai, keliantys grėsmę įstaigai, yra Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Prezidentūra ir Krašto apsaugos ministerija. Muziejaus atstovas kaip grėsmę didinančią įstaigą nurodė tik vieną arčiausiai

37 Lietuvos HSH duomenų archyvo LiDA plėtra: apklausų duomenų analizė [interaktyvus]. Kaunas, 2011 [žiūrėta 2017 m. sausio 17 d.].

Prieiga per internetą: <http://www.lidata.eu/files/mokymai/seminaras_201110129/Apklausu_duomeniu_analize_20111111.pdf>.

esančią instituciją – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministeriją. Analizuojant respondentų atsakymus galima teigti, kad LMAVB kai kuriuos strateginius objektus pripažįsta didelę riziką įstaigai keliančiais objektais, o muziejus šios grėsmės neakcentuoja.

Atsakydami į klausimą, „Ar anksčiau buvo stichinių nelaimių ar ekstremalių situacijų atminties institucijoje ar jos teritorijoje, kurioje dirbate?“ abiejų įstaigų atstovai paminėjo 1931 m. potvynį. Valdovų rūmų darbuotojas pabrėžė, kad ši stichinė nelaimė įvyko muziejaus teritorijoje, tačiau įstaigos toje vietoje dar nebuvo. Taigi galima konstatuoti, kad muziejuje anksčiau nėra kilusių ekstremalių situacijų. LMAVB teritorijoje buvo kilusi jau paminėta ekstremali situacija – tas pats 1931 m. potvynis. Daugiau informacijos apie įvykusias ekstremalias situacijas bibliotekos dokumentuose neužfiksuota.

Klausimu „Kokioms ekstremalioms situacijoms esate bent teoriškai pasirengę?“ siekta išsiaiškinti, kokioms galimai gresiančioms ekstremalioms situacijoms, kurių metu stengiamasi apsaugoti kultūros vertybes, skiriamas didžiausias pasirengimas. Bibliotekos darbuotojas teigė, kad kiekviena ekstremali situacija reikalauja skirtingų pasirengimo priemonių, todėl sunku nurodyti, ar visoms situacijoms įstaigoje yra gerai pasirengta. Didžiausias dėmesys skiriamas gaisrui, todėl jam ruošiamasi ne tik teoriškai, bet ir praktiškai. LMAVB 2014 m. dalyvavo projekte „Kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimas ir atgaivinimas“. Šio projekto metu bibliotekoje lankėsi priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų atstovai, kurie konsultavo atsakingus įstaigos darbuotojus dėl gaisro prevencinių priemonių taikymo, jų atnaujinimo ir diegimo. Taip pat suteikė rekomendacijų, kaip išvengti gaisro likvidavimo padarinių (pavyzdžiui, turėti specialias plėveles, kuriomis būtų galima užkloti stelažus). Muziejaus atstovas ne tik akcentavo gaisro ar potvynio atvejus, bet ir nurodė, kad dėl dabartinės pavojingos Lietuvos Respublikos situacijos muziejuje pradėta rūpintis tiek teoriniu, tiek praktiniu pasiruošimu. Nors abi įstaigos didžiausią dėmesį skiria gaisrui, tačiau Valdovų rūmų atstovas pabrėžė dar ir pasiruošimą potvyniui, o kaip labai svarbų reiškinį nurodė pasirengimą evakuacijai.

Šeštasis klausimas „Ar evakavimosi planas parengtas laikantis visų nustatytų reikalavimų?“ dar turėjo tris patikslinančius klausimus: „Kas atsakingas už plano parengimą institucijoje?“; „Ar sudaryti patalpų, kuriose saugomos vertybės, planai ir pateikti priešgaisrinės apsaugos tarnyboms?“; „Ar apsaugotinos vertybės skaičiais pažymėtos paveldo objekto žmonių evakavimosi plane?“ Šio klausimo atsakymai leidžia analizuoti, ar naudojamos pagrindinės prevencinės priemonės, turinčios didelės svarbos kultūros vertybių saugumui įvykus ekstremaliai situacijai. Abu įstaigų respondentai į pirmąjį klausimą apie

evakuacijos plano parengimą pagal nustatytus reikalavimus atsakė teigiamai. Į klausimą, kas atsakingas už plano parengimą, LMAVB atstovas nurodė, kad jo įstaigoje už evakuacijos plano rengimą atsakingas direktoriaus pavaduotojas ūkio reikalams. Valdovų rūmų atstovas pabrėžė, kad visą atsakomybę už plano sudarymą prisiima įstaigos vadovas, tačiau šis paveda planą parengti pavaduotojui, atsakingam už mokslinę ir ūkio veiklą. Galima teigti, kad planus sudaro įstaigos vadovo paskirti asmenys, tačiau visą atsakomybę už juos prisiima pats vadovas. Į klausimą apie patalpų, kuriose saugomos vertybės, planų sudarymą institucijų darbuotojai atsakė vienareikšmiškai teigdami, kad patalpų, kuriose saugomos kilnojamosios kultūros vertybės, planai parengti laikantis visų reikalingų nurodymų. Paklausus, ar šie planai pateikti priešgaisrinės apsaugos tarnyboms, respondentai atsakė neigiamai. LMAVB ir Valdovų rūmų darbuotojai, susiję su kultūros vertybių apsauga, teigė, kad plane nurodomos vertingiausios ir didžiausią reikšmę mūsų šalies kultūrai turinčios paveldo vertybės, todėl planas itin konfidencialus. Jo atidavimas kitoms institucijoms padidintų informacijos apie saugojimą nutekėjimo riziką, o tai reikštų kylančią grėsmę kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai. Muziejaus ir bibliotekos planus turi tik atsakingi už ekstremalių situacijų valdymą įstaigos darbuotojai, o muziejuje planas dar patikimas ir visą parą įstaigoje budinčiam asmeniui. Paklausus, ar plane kilnojamosios kultūros vertybės pažymimos skaičiais, informantai atsakė teigiamai. Svarbu, kad tiek viena, tiek kita institucija rūpinasi, jog ekstremalios situacijos metu būtų kuo lengviau evakuojamos kilnojamosios kultūros vertybės, taip palengvinant darbą atsakingoms gelbėjimo grupėms ir išsaugant kuo daugiau vertybių. Joms pateikiami ne tik evakuacijos planai, pagal juos LMAVB saugyklose specialiais skiriamaisiais ženklais pažymėtos ir vietos, kuriose laikomos kultūros vertybės, kad būtų lengviau jas rasti. Svarbu pabrėžti, kad bibliotekoje imamas dar vienos prevencinės priemonės – žymėjimo, specialiai skirto ir suprantamo gelbėjimo tarnyboms, siekiant lengviau orientuotis ir evakuoti kilnojamąsias kultūros vertybes. Muziejuje elgiamasi panašiai. Atsakymai rodo, kad tiriamos atminties institucijos laikosi pagrindinių prevencinių priemonių, atsakingų institucijų rekomendacijas gerai apsvarsto ir kiekviena įstaiga priima individualų, jiems atrodantį palankų sprendimą dėl priemonių vykdymo.

Atsakymai į klausimus „Ar atminties institucijoje yra paskirti atsakingi asmenys, kurie, esant reikalui, gali padėti gelbėtojams apsaugoti objekte esančias kultūros vertybes?“ ir „Ar darbuotojų sąrašai su kontaktiniais jų duomenimis pateikiami Vilniaus apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai?“ padeda išanalizuoti, ar aiškiai reglamentuojami veiksmai ir juos vykdyti paskirti atsakingi asmenys, siekiant išvengti nesusipratimų ir sumaišties įvykus ekstremaliai

situacijai. Abiejų įstaigų respondentai teigė, kad tokie atsakingų asmenų sąrašai su jiems priskirtomis funkcijomis ekstremalių situacijų metu įstaigose yra parengti, atsakingi darbuotojai su jais supažindinti. Valdovų rūmuose atsakingiems asmenims 2015 m. išduoti pažymėjimai su pagrindine jų asmenine informacija bei skiriamuoju simboliu – mėlynuoju skydu. LMABV atstovas nurodė, kad šis darbuotojų sąrašas pateiktas Vilniaus apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai. Valdovų rūmų informantas į šį klausimą atsakė neigiamai, tačiau nurodė, kad Vilniaus apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai yra pateikti vieno įstaigos darbuotojo, atsakingo už priešgaisrinę saugą, kontaktai. Šie atsakymai rodo, kad Valdovų rūmai, priešingai nei LMAVB, neakcentuoja asmenų kontaktų perdavimo atsakingoms institucijoms ir nelaiko to būtinybe. Manytina, kad tai gali būti potenciali problema įvykus ekstremaliai situacijai. Nesusisiekus su asmeniu, kurio kontaktai pateikti pirmuoju numeriu, atsakingos institucijos atstovai kreipiasi į kitus sąrašė nurodytus darbuotojus eiliškumo tvarka. Pateikus tik vieno asmens kontaktus ir nelaimės atveju nepavykus su juo susisiekti, didėja grėsmė kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai. Išanalizuota, kad planai su kilnojamųjų kultūros vertybių nuorodomis nepateikti priešgaisrinei gelbėjimo valdybai, todėl nesusisiekus su muziejaus paskirtu atsakingu asmeniu negali būti pradėtas vykdyti svarbiausių mūsų šaliai kilnojamųjų kultūros vertybių gelbėjimas.

Klausimas „Ar įstaigos darbuotojai moka evakuimosi planą?“ ir jį patikslinantys kiti du klausimai („Ar įstaigos darbuotojai yra apmokyti evakuotis?“; „Kaip dažnai vykdomi evakuacijos praktiniai mokymai darbuotojams?“) padeda nustatyti, ar įstaigos darbuotojai yra ne tik teoriškai, bet ir praktiškai pasirėngę ekstremalioms situacijoms. LMAVB ir Valdovų rūmų respondentai, atsakydami į klausimus, teigė, kad įstaigos darbuotojai ne tik moka evakuacijos planą, bet ir žino, kaip evakuotis iš pastato įvykus nelaimei. Abu respondentai nurodė, kad praktiniai mokymai įstaigoje organizuojami kartą per metus. Per juos imituojama ekstremali situacija, stebimi ir analizuojami darbuotojų veiksmai, o pasibaigus mokymams įstaigai pateikiamos rekomendacijos ir pastabos. LMAVB respondentas pabrėžė, kad bibliotekai vykdant jau minėtą projektą „Kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimas ir atgaivinimas“ jos darbuotojai mokėsi ne tik evakuotis ekstremalių situacijų metu, tačiau ir naudoti gesintuvus liepsnoms malšinti. Šio klausimo atsakymai rodo, kad įstaigoje stengiamasi suteikti darbuotojams ne tik teorinių žinių, bet ir praktinių įgūdžių. Dėl to įvykio metu darbuotojai patiria mažiau streso, jaučiasi pakankamai užtikrinti dėl savo atliekamų veiksmų, o visa tai gerina kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos lygį ekstremaliomis sąlygomis.

Antroje klausimyno grupėje, susijusioje su pasiruošimu ekstremalioms situacijoms, pateikta 12 klausimų (12 klausimas turi jį plėtojančius papildomus klausimus). Jų tikslas buvo išanalizuoti, ar atminties institucijoje vykdomos prevencinės apsaugos priemonės, ar yra visa kultūros vertybių apsaugai reikalinga įranga ir ar tinkamai reglamentuoti veiksmai, kurių turi būti imtasi nelaimės atveju.

Klausimais „Ar įmonėje, kurioje dirbate, yra naudojamos gaisro aptikimo ir signalizavimo sistemos?“; „Kokios stacionarios gaisro gesinimo sistemos (vandens, vandens rūko, dujų ir pan.) naudojamos?“; „Kokios turimos pirminės gaisro gesinimo priemonės jūsų institucijoje?“ siekta nustatyti, ar įstaigose diegiamos gaisro aptikimo ir gesinimo sistemos, labai svarbios siekiant ne tik darbuotojų saugumo, bet ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos. Abu respondentai patvirtino, kad įstaigose, kuriose jie dirba, yra gaisro aptikimo ir signalizavimo sistemos. Įvykus gaisrui automatiškai įsijungia garsinis įspėjamasis signalas, pranešantis apie ekstremalią situaciją, todėl būtina darbuotojų ir lankytojų ar skaitytojų evakuacija. LMAVB respondentas teigė, kad jų patalpos suskirstytos į tam tikras zonas, todėl įvykus nelaimei visą parą budintis asmuo daviklyje mato, kurioje saugykloje įvyko ekstremali situacija. Įstaigų atstovų paklausus, kokios stacionarios gaisro gesinimo sistemos naudojamos, LMAVB darbuotojas nurodė, kad šiuo metu įstaigoje šios sistemos neturi, tačiau atlikus pastato rekonstrukciją numatyta įdiegti vandens rūko sistemą. Informantas pabrėžė, kad bibliotekos nuomojamose patalpose (laikinojoje saugykloje) ši gesinimo sistema jau įdiegta. Valdovų rūmų atstovas teigė, kad jų įstaigos patalpose naudojamos ne tik vandens, bet ir dujų gesinimo sistemos. Sistema pasirenkama atsižvelgus į patalpas, kuriose ji bus naudojama. Abiejose įstaigose naudojamos vienodos pirminės gaisro gesinimo priemonės: gesintuvai, vandens čiaupai ir nedegus au-deklas. Gesintuvai, kaip ir privaloma, kiekvienais metais tikrinami, kad įvykus nelaimei efektyviai veiktų. Atsakymai į užduotus klausimus rodo, kad įstaigos kiek galėdamos rūpinasi gaisro aptikimo, signalizavimo bei gesinimo sistemų diegimu. Stacionarios gaisro gesinimo sistemos diegiamos atsižvelgiant į įstaigų finansines galimybes, todėl naujai pastatytuose Valdovų rūmuose įdiegtos visos naujausios sistemos, o LMAVB tai bus padaryta tik atlikus pastato rekonstrukciją. Bibliotekoje, kurioje nėra minėtos apsaugos priemonės, stengiamasi bent iš dalies tai kompensuoti, todėl joje visą parą dirba budintis asmuo, kuris, įvykus nelaimei, nedelsdamas informuotų atsakingas tarnybas ir asmenis, kad kuo greičiau būtų pradėti vykdyti gaisro gesinimo darbai.

Atsakymai į klausimą „Ar atminties institucija turi įsigijusi pakavimo priemonių saugiai kultūros vertybėms evakuoti?“ padeda atskleisti esamą situaciją,

ar funkcijos, nurodytos Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakyme dėl kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių muziejuose, bibliotekose, archyvuose ir kulto pastatuose, apsaugos ir evakavimo instrukcijos patvirtinimo, yra praktiškai įgyvendinamos tiriamose atminties institucijose. LMAVB respondentas į šį klausimą atsakė neigiamai. Atsakydamas teigė, kad 2017 m. vasario 27 d. buvo kreiptasi į Lietuvos Respublikos kultūros ministeriją, nurodant reikalingą kiekį dėžių, vertingiausių bibliotekos vertybių, užimančių 25 m³, evakuacijai vykdyti. Atsakymas į bibliotekos raštą, kai buvo vykdomas interviu, dar buvo negautas, tačiau, pasak respondento, mažai tikėtinas teigiamas atsakymas. Bibliotekos darbuotojas teigė, kad dėžėms saugoti įstaigoje nėra papildomų patalpų, todėl rekonstrukcijos metu turėtų būti numatyta įrengti ir seifinę patalpą. Respondento nuomone, toks pakavimo priemonių turėjimas pasiteisintų ne kiekvienu ekstremalios situacijos atveju, todėl jis gana svarstytinas. Valdovų rūmų darbuotojas į klausimą atsakė teigiamai. Atstovas nurodė: nors jų steigėjas – Kultūros ministerija – reglamentuoja pakavimo priemonių turėjimą, tačiau neskiria tam papildomų lėšų. Atsižvelgus į tai, Valdovų rūmuose iš turimų lėšų numatyta tam tikra suma, skirta dėžėms gaminti. Šiuo metu joms perkamos medžiagos, o pagamintos dėžės bus laikomos Valdovų rūmų pastato patalpose. Respondentų atsakymai rodo, kad Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nustatytos funkcijos ne visose atminties institucijose yra lengvai įgyvendinamos. Kultūros ministerijai neskiriant tam lėšų, o įstaigai neturint papildomų, kaip minėtoje LMAVB, kyla sunkumų įgyvendinti šią funkciją. Galima teigti, kad pakavimo priemonių įsigijimas, reglamentuotas teisės aktuose, praktiškai įgyvendinamas tik didelį finansavimą gaunančiose įstaigose, tokiose kaip Valdovų rūmai. LMAVB dėl lėšų trūkumo ši funkcija teoriškai reglamentuota, tačiau praktiškai vis dar neįgyvendinta.

Užduodant klausimus „Ar pažymėti / apšviesti evakavimosi keliai?“, „Ar įrengti automatiniai priešgaisrinių durų uždarymo mechanizmai?“, „Ar rūpinamasi patogia ir tinkama ugniagesių prieiga prie pastato?“ siekta susidaryti nuomonę, ar atminties institucijose vykdomos prevencinės apsaugos priemonės. Abiejose įstaigose yra apšviesti evakuacijos keliai, tačiau priešgaisrinių durų uždarymo mechanizmai bibliotekoje neįrengti. LMAVB informantas teigė, kad biblioteka įsikūrusi seno pastato patalpose, pritaikytose saugykloms, todėl nėra atskirų kamerų, kuriose būtų galima įrengti durų uždarymo mechanizmus. Taip pat pabrėžė, kad rekonstrukcijos plane numatyta įrengti tokio lygio saugyklas. Valdovų rūmų respondentas atsakė teigiamai ir akcentavo, kad muziejuje įrengti automatiniai priešgaisrinių durų atidarymo mechanizmai evakuacijos kelyje. Atsakydami į klausimą dėl tinkamos ugniagesių priei-

gos prie pastato, abu institucijų atstovai atsakė, kad tuo yra rūpinamasi. Dėl bibliotekos vietos prie pagrindinės gatvės nėra galimybės užstatyti pagrindinių privažiavimo kelių, o pastato vidiniame kieme įrengtos specialios tvorelės, dėl kurių neįmanoma pasistatyti automobilių. Valdovų rūmų teritorijoje, kurioje numatyta ugniagesių prieiga prie pastato, taip pat kaip bibliotekos pastato vidiniame kieme, yra specialios tvorelės, dėl kurių kelias prie muziejaus neužstatomas ir visada pravažiuojamas. Respondentų atsakymai rodo, kad abiejose atminties institucijose vykdomos nurodytos kilnojamojų kultūros vertybių apsaugos prevencinės priemonės, išskyrus tai, kad bibliotekoje nėra durų uždarymo mechanizmų. Į tai atkreiptas dėmesys, todėl rekonstrukcijos projekte numatyta įrengti tokias saugyklas.

Klausimais „Kur numatyta kultūros vertybių laikinoji saugojimo vieta?“, „Ar yra sudaryta sutartis tarp jūsų institucijos ir laikinosios saugojimo vietos, ar tik žodinis susitarimas?“, „Ar numatytos kultūros vertybių transportavimo galimybės kilus ekstremaliai situacijai?“, „Ar yra sudaryta sutartis tarp jūsų ir transportavimo įmonės, ar tik žodinis susitarimas?“ norėta sužinoti, ar tiriamos atminties institucijos yra pasirėngusios kilnojamojų kultūros vertybių evakuacijai ir transportavimui įvykus ekstremaliai situacijai. LMAVB informantas teigė, kad vertybių laikinoji saugojimo vieta numatyta vienoje iš Vilniaus bibliotekų. Atstovas pabrėžė, kad šis susitarimas tarp įstaigų yra tik žodinis ir jokios tai patvirtinančios sutarties neegzistuoja. Taip pat nurodė, kad biblioteka turi papildomas patalpas kitoje miesto dalyje, į kurias nelaimės atveju galėtų evakuoti turimas unikalias paveldo vertybes (pasirašyta bendradarbiavimo sutartis). Transportavimo galimybės nenumatytos. Valdovų rūmų atstovas teigė, kad laikinoji saugojimo vieta numatyta pačiuose rūmuose, tačiau siekiant saugumo vieta nedetalizuojama. Jeigu vertybes reikėtų evakuoti iš Valdovų rūmų pastato, būtų kreipiamasi į įstaigos steigėją – Lietuvos Respublikos kultūros ministeriją – ir laukiama šios institucijos sprendimo. Informantas kaip transportavimo galimybę nurodė įstaigos automobilius, kuriais prireikus gali būti pervežamos kilnojamosios kultūros vertybės. Sutarties su išorės transportavimo įmone muziejus taip pat nėra sudaręs. Šie respondentų atsakymai rodo, kad įvykus ekstremaliai situacijai vertybių evakuacija į saugias patalpas gali būti ne visai sklandi. Šiuolaikinėje visuomenėje žodinis susitarimas netekęs galios, todėl norint užtikrinti tam tikrus veiksmus privalu sudaryti sutartį tarp kelių bendrą sprendimą priėmusių įstaigų. Tai ypač svarbu, kai kilnojamosios kultūros vertybes būtina evakuoti greitai ir saugiai. Muziejaus sprendimas kreiptis į savo steigėją gali sukelti didžiulę riziką paveldo vertybėms, nes iš anksto nenumačius laikinosios saugojimo vietos ilgėja laikas, per kurį evakuojamos

vertybės, o tai reiškia, kad didžiulis kiekis vertybių bus sugadinta arba prarasta. Nei LMAVB, nei Valdovų rūmai neturi numatę transportavimo galimybių, nors muziejus ir mini savo įstaigos automobilius. Deja, įvykus kai kurioms ekstremalioms situacijoms (pavyzdžiui, gaisrui) gali būti prarasta galimybė pasinaudoti muziejaus automobiliais, todėl atminties institucijos, sudarydamos sutartis ir su išorės įstaigomis, turėtų pasirūpinti transporto paslaugomis.

Kokių saugumo priemonių laikomasi neekstremalių situacijų metu?; „Ar daromos dokumentų kopijos?; „Ar svarbiausios ir vertingiausios kultūros vertybės laikomos atskirai? Ar parengtas išskirtinę vertę turinčių kultūros vertybių sąrašas?; „Kiek yra vertybių, įtrauktų į sąrašą?; Kokią informaciją randame sąrašuose?; „Ar šie sąrašai pateikiami Vilniaus apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai? – šie klausimai padeda nustatyti, ar laikomasi prevencinių apsaugos priemonių, jei situacija neekstremali, tačiau turinti daug įtakos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai jau įvykus nelaimėi. LMAVB respondentas, atsakydamas į klausimą dėl kopijų darymo nurodė, kad įstaigoje visada daromos vertybių kopijos, o už tai atsakingas bibliotekoje veikiantis skyrius. Valdovų rūmų respondentas nurodė, kad muziejuje daugiausia saugoma eksponatų (baldų, paveikslų ir pan.), todėl jie paprastai fotografuojami – skaitmeninami. Į klausimą, ar visos svarbiausios ir didžiausią išliekamąją vertę turinčios vertybės saugomos atskirai, LMAVB atstovas atsakė teigiamai, nurodydamas, kad joms skirti atskiri seifai. Valdovų rūmų atstovas teigė, kad daugelis vertingiausių muziejaus vertybių yra ekspozicijoje, vadinasi, vienoje vietoje, tačiau yra ir dalis, laikoma saugyklose, skirtose ypač vertingiems daiktams. Abiejose atminties institucijose yra sudaryti išskirtinę vertę turinčių kultūros vertybių sąrašai. Į Valdovų rūmų sąrašą įtrauktų vertybių skaičius greitai turėtų padidėti, nes planuojama atidaryti ir antrąją muziejaus ekspozicijos dalį. Abiejų institucijų sąrašuose pateikti pagrindiniai duomenys apie kilnojamąją kultūros vertybę, atsižvelgiant į tai, ką saugo atminties institucija. LMAVB sąrašuose nurodoma: autorius, pavadinimas, anotacija, vieta, data, kalba, autoritetiniai ir fiziniai duomenys; Valdovų rūmų sąrašuose: sukūrimo data ir vieta, matmenys, pavadinimas, autorius, technika, fiziniai duomenys, apskaitos numeris. Tiek bibliotekos, tiek muziejaus sąrašuose nurodomas ir evakuacijai vykdyti reikalingų gelbėtojų skaičius. Valdovų rūmų sąrašė pateikiama ir vertybės kaina bei nuotrauka. Bibliotekos ir muziejaus atstovai tvirtino, kad šie didžiausią vertę turinčių vertybių sąrašai nepateikti Vilniaus apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai. Savo nuomone abu darbuotojai grindė teiginiu, kad šis sąrašas yra toks pat vertingas, kaip ir planas, kuriame skaičiais nurodytos kultūros vertybės, todėl jis ypač konfidencialus ir saugomas. Taip siekiama, kad sąrašė esanti informacija nenutekėtų.

Specialiosioms tarnyboms sąrašas įduodamas tik ištikus ekstremaliai situacijai. Pateiktų klausimų atsakymai rodo, kad įstaigose laikomasi visų įmanomų prevencinių apsaugos priemonių, išskyrus tas, kurių neįmanoma įgyvendinti dėl įstaigos veiklos savitumo arba kurios įstaigos darbuotojams atrodo netinkamos ir keliančios grėsmę kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai.

Trečioje klausimyno grupėje, susijusioje su reagavimu ekstremalių situacijų metu, pateikti du klausimai: „Kokių priemonių numatyta imtis sušlapus dokumentams? Kokių priemonių numatyta imtis dokumentams, nukentėjusiems gaisro metu, išsaugoti?“ Šiais klausimais norėta sužinoti, kokių konkrečių veiksmų imasi įstaigos darbuotojai galbūt jau nukentėjus kultūros paveldo vertybėms ekstremalios situacijos metu. LMAVB respondentas teigė, kad visų pirma abiem atvejais atliekama analizė, kurios metu paaiškėja, kiek pažeisti dokumentai ir kokių priemonių reikia tolesniam jų tvarkymui. Visais atvejais kreipiamasi į dokumentų konservavimo ir restauravimo skyrių, kuris ir vykdo su kilnojamosios kultūros vertybės tvarkymu susijusius darbus. Valdovų rūmų atstovas teigė, kad nukentėjus kultūros vertybei kiek įmanoma greičiau kreipiamasi į muziejaus restauracinės priežiūros grupę, kurioje dirba septyni asmenys. Jie priima sprendimus dėl sušlapusių ar per gaisrą nukentėjusių vertybių tvarkymo. Informantų atsakymai rodo, kad abiejose atminties institucijose veikia atsakingi skyriai, kuriuose dirba kvalifikuoti darbuotojai, gebantys priimti sprendimus dėl nukentėjusių kilnojamųjų kultūros vertybių ir vykdyti reikalingus jų tvarkymo darbus.

Išanalizavus klausimyno atsakymų medžiagą galima teigti, kad LMAVB ir Valdovų rūmai, vykdydami kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, vadovaujasi Lietuvos Respublikos teisės aktais, reglamentuojančiais šią sritį. Įstaigose numatomos realios grėsmės, galinčios paveikti vertybių apsaugą, bei orientuojamasi į apsaugos priemones, turinčias didelę reikšmę ir naudingas kultūros paveldo vertybėms saugoti. Įstaigų darbuotojų požiūris į rekomenduojamas apsaugos priemones yra atsakingas: pasirenkamos tik jų institucijoje esantiems objektams vertingos ir žalos nekeliančios priemonės.

Išvados

Išnagrinėjus Lietuvos Respublikos teisės aktus, reglamentuojančius kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, nustatyta, kad jie kuriami remiantis tarptautinių teisės aktų pagrindinėmis normomis. Lietuvos įstatymai ne tik remiasi valstybių lygio dokumentais, bet ir juos papildydami įvardija tam tikrus veiksmus, prevencines apsaugos priemones ar atsakingus subjektus, kurių identifikavimas yra būtinas siekiant apsaugoti kultūros paveldą Lietu-

vos Respublikoje. Vyriausybės bei ministerijų įstatymų įgyvendinamieji teisės aktai vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais ir sukonkretina juose įvardytus veiksmus, funkcijas, apsaugos priemones. Konkrečių veiksmų reglamentavimas ypač svarbus esant ekstremaliai situacijai, kai kyla masinė sumaištis ir panika. Tokiu atveju atminties institucijų darbuotojai privalo aiškiai žinoti, kokių veiksmų turi būti imtasi.

Pasitelkus lyginamosios atvejo analizės metodą ir atlikus kilnojamųjų kultūros vertybių ir ekstremalių situacijų valdymo Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje ir Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose tyrimą, galima teigti, kad šiose atminties institucijose siekiant apsaugoti kilnojamąsias kultūros vertybes vadovaujama si Lietuvos Respublikos teisės aktais. Įstaigose nustatomos tikros grėsmės ir ieškoma tinkamų apsaugos priemonių, kurios padėtų jų išvengti ar sumažintų padarinius jau įvykus ekstremaliai situacijai. Rekomenduojamos apsaugos priemonės įstaigose diegiamos tik įsitikinus jų nauda ir turint pakankamai lėšų tam įgyvendinti.

Teigtina, kad Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentavimas yra pakankamas. Teisės aktuose ši sritis plačiai reglamentuojama nurodant konkrečius veiksmus, prevencines apsaugos priemones, atsakingus asmenis ar institucijas, kurios prižiūri ir kontroliuoja paveldo apsaugos vykdymą. Visgi ne visi teisės aktuose reglamentuojami nurodymai yra įgyvendinami. LMAVB ir Valdovų rūmų respondentų nuomone, pagrindinė priežastis, kodėl nėra kai kurių dokumentuose reglamentuotų veiksmų galimybės, – lėšų trūkumas. Kultūros ministerija, nustatydama tam tikrus reikalavimus (pavyzdžiui, pakavimo priemonių turėjimą), nenumato papildomų lėšų, kurios padėtų įstaigoms juos įgyvendinti. Atminties institucijų darbuotojai atkreipia dėmesį, kad kartais tam tikros teisės aktuose reglamentuojamos funkcijos nevykdomos, nes abejojama jų naudingumu. Rekomenduojami veiksmai, kurie gali ne padėti, o dar labiau pakenkti kilnojamosioms kultūros vertybėms, yra sąmoningai neįgyvendinami.

Lyginant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos situaciją Lietuvoje ir užsienio šalyse, pastebima, kad užsienio literatūroje pabrėžiama, kaip svarbu investuoti į efektyvių apsaugos priemonių įgyvendinimą. Lietuvoje kol kas labiausiai telkiamasi į mažiausiai kainuojančias apsaugos priemones, kurias įstaigų darbuotojai gali sukurti darbo metu, nenaudodami papildomų lėšų. Užsienio šaltiniuose nurodoma, kad apsaugos priemonės privalo užtikrinti visišką kultūros vertybių saugumą jų nepažeisdamas, tačiau Lietuvoje dažnai apsaugos priemonė turi ne tik teigiamų, bet ir neigiamų aspektų. Lietuvos atminties

institucijose daugiausia ruošiamasi gaisro atvejams, nes Lietuvoje ši sritis plačiausiai reglamentuota ir prižiūrima. Mažiau dėmesio skiriama karo ar potvynio atvejams, o kitos stichinės grėsmės apskritai neakcentuojamos. Užsienio literatūroje pabrėžiama ne tik gaisrų pavojaus grėsmė: lygiai taip pat svarbu ruoštis ir civiliniams neramumams, potvyniams, žemės drebėjimams ir kitoms stichinėms nelaimėms.

Pastangas ruošiantis ekstremalioms situacijoms Lietuvos Respublikos atminties institucijose galima vertinti teigiamai, tačiau pabrėžtina, kad reikėtų daugiau metodinio pasirengimo, kurį darbuotojai galėtų įgyti įvairiose stažuotėse, mokymuose ar konferencijose, susijusiose su paveldo apsauga.

Šaltiniai ir literatūra

1. *Alkas.lt*. Paskutinį kartą atnaujinta 2017-04-19 [žiūrėta 2017 m. balandžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://alkas.lt/2017/03/14/valstybine-kulturos-paveldo-komisija-nepakanka-tik-ivar-dinti-paveldosaugos-problemas/#more-284439>>.
2. BAGOČIUS, Mantas; DOMARKAS, Vladislavas; SINKIENĖ, Jolita. Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis. *Viešoji politika ir administravimas*, 2011, t. 10, p. 357–372. ISSN 1648-2603.
3. DADSON, Emma. *Emergency Planning and Response for Libraries, Archives and Museums*. Lanham: Scarecrow Press, 2012. 225 p. ISBN 978-1-85604-808-8.
4. *Dėl ekstremalių situacijų prevencijos vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimas Nr. 1028 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.117A05550EB1/TAIS_423174>.
5. *Dėl ekstremalių situacijų valdymo valstybės archyvuose tvarkos aprašo patvirtinimo*: Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2014 m. birželio 10 d. įsakymas Nr. VE(1.3E)-37 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9af82dc0f6bb11e39cfacd978b6fd9bb>>.
6. *Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr. 1424 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A06AF0E42F1/TAIS_452611>.
7. *Dėl Valstybinio ekstremaliųjų situacijų valdymo plano patvirtinimo*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimas Nr. 1503 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.58208DFC8958>>.
8. *Europos konvencija dėl audiovizualinio paveldo apsaugos* [interaktyvus]. Strasbūras [žiūrėta 2017 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802ece7d>>.
9. *Europos kultūros konvencija Nr. 101-3599* [interaktyvus]. Paryžius [žiūrėta 2017 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.infolex.lt/ta/24502?nr=4#Xbae2e9dfc2a24869880bd740f26c4673>>.
10. *Gaisrų prevencija*: metodinis leidinys. Sudaryt.

- Donata Armakauskaitė, Dalia Stabrauskaitė. Vilnius: Dailininkų sąjungos leidykla artseria, 2016. 60 p. ISBN 978-609-8154-04-07.
11. GALBRAITH, Steven; SMITH, Geoffrey. *Rare Book Librarianship*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, LLC, 2012. 173 p. ISBN 978-1-59158-881-8.
 12. *Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija* [interaktyvus]. Faras [žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kpd.lt/uploads/Teises%20aktai/Konvencijos/KULT%20C5%AAAROS%20PAVELDO%20VERT%20C4%96S%20VISUOMENEI.pdf>>.
 13. *Library of congress*. Paskutinį kartą atnaujinta 2017-04-15 [žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.loc.gov/preservation/emergprep/>>.
 14. *Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija*: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 66. Vilnius [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9af82dc0f6bb11e39cfacd978b6fd9bb>>.
 15. *Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymas Nr. I-920* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5A04D7CC7EF6/TAIS_464213>.
 16. *Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas Nr. VIII-971* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15592B096FA>>.
 17. *Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas Nr. I-1115* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1FEF229DA7C6/txfQzZPLbu>>.
 18. *Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas Nr. VIII-1328* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.58146A37675A>>.
 19. *Lietuvos Respublikos kilnojamyjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nr. I-1179* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C5DA698A4015/wBfpfAhNwx>>.
 20. *Lietuvos Respublikos konstitucija* [interaktyvus]: Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. Vilnius [žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>.
 21. *Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančios šalies paramos įstatymas Nr. I-1623* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3CD1008B88A9/ZTZGOevbFG>>.
 22. *Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas Nr. I-930* [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2017 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.863886C4199F/gNPEoeEMUc>>.
 23. MCCANN, Laura. Preservation as Obstacle or Opportunity? Rethinking the Preservation-Access Model in the Age of MPLP. *Journal of Archival Organization* [interaktyvus], 2013, vol. 11, iss. 1–2, p. 23–48 [žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15332748.2013.871972>>.
 24. *1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos* [interaktyvus]. Ženeva [žiūrėta 2017 m. liepos 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.04EB951D68F0>>.
 25. *1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (ii protokolas)*. Ženeva [žiūrėta 2017 m. liepos 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.15BF003C1961>>.
 26. *1970 UNESCO nelegalaus kultūros vertybių įvežimo, išvežimo ir nuosavybės teisės perdavimo*

- uždraudimo priemonių konvencija* [interaktyvus]. Paryžius [žiūrėta 2016 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.950746589ED4>>.
27. *UNESCO kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvencija Nr. 102-2806* [interaktyvus]. Haga [žiūrėta 2016 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=67006&p_query=&p_tr2=2>
28. VILKEVIČIŪTĖ, Jolanta; PILIPAVIČIUS, Vytautas. Kultūros paveldo apsauga bei teisinis reglamentavimas Lietuvoje ir Lenkijoje. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 2008, nr. 13(2), p. 160–165. ISSN 1822-6760.
29. *Vilniaus universiteto bibliotekos dokumentų apsaugos gairės*: Vilniaus universiteto bibliotekos generalinės direktorės 2016 m. spalio 26 d. įsakymas Nr. 30 [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://biblioteka.vu.lt/files/vilniaus_universiteto_bibliotekos_dokumentu_apsaugos_gaires.pdf>.

MANAGEMENT OF THE PROTECTION OF MOVABLE CULTURAL PROPERTY AND EXTREME SITUATIONS: A CASE STUDY OF TWO LITHUANIAN MEMORY INSTITUTIONS

Gerda Sigita Dacytė

Summary

The aim of the article is to analyze international and local legal instruments regarding the protection of movable cultural heritage. It also highlights the importance of instructions and orders of ministerial departments related to the protection of cultural heritage. Furthermore, the article provides a research-based analysis regarding the management of emergency situations and the protection measures of movable cultural property in the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences and National Museum Palace of the Grand Dukes of Lithuania. The research was based on the comparative case study method, which makes it possible to focus on and delve deeply into the essence of a single problem. The research was conducted using a questionnaire and a structured interview, during which two respondents from memory institutions were interviewed. The answers, provided by the respondents, help to determine the possibility of practical implementation of the objectives raised in the legal acts of the Republic of Lithuania regarding the protection of cultural property. Emphasized in the research is identification of threats, allocation of responsible personnel, enactment of preventive measures and the importance of establishing and implementing specific actions on both theoretical and practical levels.

KEY WORDS: heritage, movable cultural property, extreme situations, protection of the heritage, management of emergency situations.

Įteikta 2017 m. rugpjūčio 21 d.

Priimta 2017 m. rugsėjo 4 d.